

ความเห็นในการวินิจฉัยคดีส่วนตน
ของ นายอุดมศักดิ์ นิติมนตรี ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๕/๒๕๕๖

เรื่องพิจารณาที่ ๕๗/๒๕๕๕

วันที่ ๑๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๖

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง หรือไม่

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๓๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้น บัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

มาตรา ๗๔ ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่ากรรมการ หรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำ ของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย

ความเห็น

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่อยู่ในหมวด ๓ เรื่องสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิ ในกระบวนการยุติธรรม โดยบัญญัติคุ้มครองสิทธิของประชาชนว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า

ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ยังไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาที่ถึงที่สุดว่ากระทำความผิดสาระสำคัญของมาตรา ๓๙ วรรคสอง จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาและจำเลยยังไม่มี ความผิดจนกว่าจะได้พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาและจำเลยให้ชัดเจนก่อน ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรมที่ประเทศจำเป็นต้องมีและเป็นหลักการพื้นฐานในระบบกฎหมายที่สำคัญที่ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศและระดับระหว่างประเทศ กล่าวคือบุคคลทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นใดย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย บุคคลทั้งหลายย่อมไม่ต้องถูกลงโทษหากไม่ได้กระทำการอันผิดกฎหมาย บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งปวงของรัฐบาลและฝ่ายปกครองจะต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายเช่นกันและจะต้องไม่กระทำการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพของราษฎรตามอำเภอใจ หากไม่มีกฎหมายให้อำนาจ และเจ้าพนักงานตามกระบวนการยุติธรรมทุกชั้นตอนมีภาระการพิสูจน์ว่าบุคคลใด ๆ กระทำความผิดในคดีอาญา

นอกจากนั้น มาตรา ๓๙ วรรคสอง นี้เป็นข้อสันนิษฐานที่มีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชน ดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ ๑๑ ที่ว่า “บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย และผู้นั้นได้รับหลักประกันทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี” อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่า บุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญาจนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกมีพันธกรณีอยู่ด้วย

สำหรับพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ตราขึ้นโดยเหตุผลเพื่อให้การรับรองสิทธิตามธรรมชาติ และเป็นความชอบธรรมหรือเป็นธรรมของเจ้าของผลงานทางปัญญา โดยเป็นการคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์มิให้ถูกละเมิด เพราะผู้สร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ได้ทุ่มเทในการใช้สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในการสร้างสรรค์ผลงานออกสู่สาธารณชนย่อมต้องได้รับประโยชน์จากสิ่งที่ตนคิดสร้างสรรค์ และควรมีสิทธิป้องกันผู้อื่นจากการนำสิ่งที่มีการสร้างสรรค์นั้นไปใช้โดยที่เจ้าของไม่ได้อนุญาต หากต้องการจะนำไปใช้ก็ควรได้รับอนุญาตและจ่ายค่าตอบแทนในการใช้สิทธิด้วย และในทางเศรษฐกิจนั้น

การสร้างสรรคงานบางอย่างจำเป็นต้องใช้การลงทุนสูง ดังนั้น ผู้ที่ลงทุนควรจะได้รับประโยชน์จากการที่ตนได้ลงทุนสร้างสรรคงานนั้น การสร้างสรรคคือการสร้างความก้าวหน้าให้แก่สังคม หากไม่มีการคุ้มครองงานสร้างสรรค ก็เหมือนการทำลายคุณค่าของการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้ การที่บุคคลใดนำเอาความคิดของผู้ประดิษฐ์ไปแสวงหาประโยชน์ โดยไม่มีอำนาจจึงถือว่าเป็นการกระทำละเมิดอย่างร้ายแรงเทียบได้กับการลักทรัพย์ของผู้อื่น หรือการเป็นโจรสลัด นอกจากนี้ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา กลายเป็นประเด็นสำคัญ ในการติดต่อทางการค้าระหว่างประเทศ การละเว้นเพิกเฉยต่อความคุ้มครอง อาจนำไปสู่ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติได้ อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่งานไปสู่คนจำนวนมากจะทำให้เกิดความเชื่อมโยงกันได้ระหว่างชนชั้นในชาติ ทำให้สังคมมีความมั่นคงยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงมีความเห็นว่าการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของงานในช่วงระยะเวลาหนึ่งและหลังจากนั้น ควรให้ผลงานนั้นตกเป็นสมบัติสาธารณะที่สังคมสามารถใช้ประโยชน์จากงานนั้นได้

อย่างไรก็ตาม การที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ บัญญัติว่าในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้น เป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วยนั้นเป็นบทบัญญัติที่มีหลักการอันชอบด้วยเหตุผล ดังนี้

นิติบุคคลเป็นเพียงบุคคลที่กฎหมายสมมุติขึ้นให้มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา ฉะนั้น การกระทำและการแสดงเจตนาใดของนิติบุคคลจึงจำเป็นต้องกระทำโดยผู้แทนนิติบุคคล นิติบุคคลโดยสภาพไม่อาจกระทำความผิดที่มีโทษอาญาได้ด้วยตนเอง แต่ต้องอาศัยการกระทำของผู้แทนนิติบุคคลที่กระทำในนามของนิติบุคคลทั้งสิ้น ดังนั้น ความผิดที่นิติบุคคลกระทำจึงมีที่มาจากผู้แทนนิติบุคคล อันเป็นบุคคลธรรมดา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๗๐ วรรคสอง ความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมแสดงออกโดยผู้แทนของนิติบุคคล และในการที่นิติบุคคลต้องรับผิดชอบนั้นก็ต้องการพิสูจน์โดยฝ่ายโจทก์ในการพิจารณาคดีแล้วว่าการกระทำความผิดของนิติบุคคลซึ่งเป็นจำเลยและมีการกระทำความผิดโดยกรรมการผู้จัดการหรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลแล้ว ดังนั้น การที่มาตรา ๗๔ บัญญัติให้กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น อันเป็นการสันนิษฐานข้อเท็จจริงว่าผู้นั้นรู้เห็นเกี่ยวข้องกับการกระทำผิด มิใช่เป็นการสันนิษฐานความผิดแต่อย่างใด จึงเป็นการบัญญัติที่ชอบแล้ว

อย่างไรก็ตาม กรณีที่กรรมการบางคนมิได้มีส่วนรู้เห็นกับการกระทำความผิดนั้นด้วย มาตรา ๗๔ จึงได้บัญญัติให้การผ่อนคลายเป็นให้ทางแก้ไขเยียวยาแก่กรรมการผู้นั้น ด้วยการชี้แจงให้ข้อมูลกับเจ้าพนักงาน ตามกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ในขั้นต้นก่อนถูกกล่าวหาได้ เพื่อหักล้างข้อเท็จจริงที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ว่า ตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดนั้นด้วย ซึ่งหากพิสูจน์ได้ก็ย่อมไม่ต้องถูกจับกุม กล่าวหา สอบสวน หรือสั่งฟ้องโดยไม่ต้องไปพิสูจน์ในชั้นศาลเท่านั้น การบัญญัติกฎหมายในลักษณะเช่นนี้จึงมีเหตุผล และชอบธรรมแล้ว ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ เป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับแก่ประชาชนทุกคนโดยเท่าเทียมกัน มิได้กระทบต่อความเสมอภาคในทางกฎหมาย และมีได้เป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรม และทั้งได้บัญญัติถึงการผ่อนคลายเป็นผลบังคับของมาตรานี้ไว้เพียงพอเพียงแล้ว มาตรา ๗๔ นี้จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๔ วรรคสอง

ดังนั้น เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๔ วรรคสอง และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ แล้วจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิแก่ประชาชนว่า ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาที่ถึงที่สุดว่ากระทำความผิด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาและจำเลยยังไม่มี ความผิด จนกว่าจะได้พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาและจำเลยให้ชัดเจนก่อน ในขณะที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ บัญญัติให้กรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่า กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย แต่โจทก์ยังมีหน้าที่หรือภาระ การพิสูจน์ว่านิติบุคคลกระทำความผิดโดยบุคคลเหล่านั้นซึ่งเป็นกรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคลนั้น จึงมีหลักการที่สอดคล้องกัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๔ วรรคสอง ไม่มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

นายอุดมศักดิ์ นิติมนตรี

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ